

terigő: már levetette magáról a legkülönbözőbb színű pó-lókat, amelyeket az átfestés jeleként magára vett. Ott áll feketében, amikor mellé lép az eddig a játéktér jobb szélén álló fát játszó (de szó szerint: játszó) fiú, s rácsapva a vállára annyit mond: „Na végre!” Hogy mennyire frappáns és koherens ez a lezárás, ahhoz tudnunk kell: ez a fa-fiú a darabnak mind a tizenöt percében (talán abszolút szöveg nélkül) úgy volt jelen, hogy tartásáról, arcáról, gesztusai-ból érezni kellett – végig a feketerigónak drukkol, hogy sikerüljön vállalnia önmagát. Itt és most – végignézve az

országos találkozót is – névtelenül odaítélem neki a leg-jobb mellékszereplő díját! (S hogy mindenki tudja: szá-momra a gyerekszínjátásban nincs különbség fő- és mellékszerep között.)

A tatabányai országos fesztiválra a zsűri a Mágnes Színház *Kamasz-panaszát* és a pozsonyisok *Csalóka Péte-rét* juttatta tovább.

Találkozások – Jonothan Neelands

Tóth Zsuzsanna „egészen szubjektív benyomásai” a májusi továbbképzésről³

Találkozás 1.

A Színház- és Filmművészeti Főiskolára kellett időben beérni, Jonothanról előre az terjedt el, hogy nagyon ké-nyes a pontosságra. Reggeli csúcsforgalom, rohantam, no de Budáról – keresztül a feltúrt BAH-csomóponton, aztán még parkolni a Vas utcában...

Az „éppen beestem az ajtón” előtt egy pillanattal ér-keztem. Nem tudtam kik lesznek a társak, az előtérben né-hányan álldogáltak, Samu Ági, néhány idegen... egyikük, szemüveges férfi, a cigarettáját nyomta el. Azonnal rám mosolygott. Valahogy ettől azonnal tudtam, hogy ő Jonothan Neelands. Sokat hallottam felőle, jót-rosszat egyaránt, drámapedagógiai „tanulmányaim”, vagy inkább kíváncsiságaim okán. Némely írását ámulattal olvas-tam, másokról ámulattal véltem felfedezni – kis segítség-gel –, hogy mennyire átgondolatlan. Vegyesek és zavarosak voltak tehát előérzeteim. És íme itt van ő. Bent a te-remben körülbelül harmincan üldögélnek – ismerős és ismeretlen arcok. Gyors köszönések, némi adminisztráció – és már a bemutatkozásnál tartunk. Kicsit ismerős minden, kicsit uncsinak is tűnik, de néha-néha megcsillan valami.

Aztán elkezdődik egy ismerős történet – Piroska és a farkas – és minden megváltozik.

A szentségtörés áhítatos pillanatai, ahogyan elkezdünk egy másféle történetet kerekíteni a túl-ismertből. Amibe még az is beleférhet, hogy a földesúr (aki eddig nem is volt!), urambocsá' pedofil, de mindenképpen „Farkas”. Nem ez az érdekes. Nem lehet kizökkenteni a mesét, Jonothannak mintha mindenre lenne válasza – már a sző-nyegét úgy hímézteti a mamával, akinek szerepébe lépve egyszerűen hiteles, hogy benne van ez a lehetőség is. Az idő repül, a csoport nagy része lenyűgözötté válik attól, ahogyan egy elhasznált történet újjá varázsolódik.

Találkozás 2.

A második nap az összeütközések délelőttjével kezdődik. Mintha kiderülne, hogy mindez mennyire másként van nálunk. Felszikkraznak indulatok, majd szőnyeg alá velük.

A tegnapi történésekre való reagálások többnyire in-dulatosak és eltérőek. Egyeseket lenyűgöz a meseszöveg ilyenképp való alakulása – a „falikárpit-technika” – máso-kat úgy tűnik nem.

Annyi bizonyosan és megnyugtatóan kiderül, hogy a szövegértés, olvasás Angliában sem a legkönnyebb dolog, hogy a kultúrák különbözősége hasonló konfliktusokat és nehézségeket rejt magában.

Aztán megint játékok, itt is hasonlóságok és eltérések – és engem mindig csodálattal tölt el, ha felnőtteket önfe-ledten játszani látok, olyan tisztának látszanak ilyenkor! –, Jonothan „vezényel”, mosolya rendíthetetlennek tűnik.

Ezen a napon is elkezdődik egy történet. Ez a mi közös történetünk lesz. Két falu népéről szól a mese, akik a ma-gas hegyekben élnek, és akiket elválaszt a „Különbözősége-k” folyója. Mást szeretnek enni, mások a törvényeik, másfélék a szokásaik, még a harcosaikat is másképpen ké-pezik ki. Törvényszerű (*sic!*) hát, hogy ellenségek. Mi történik egy szükségszerű összeütközéskor – avagy ho-gyan lehet ellenséged egy olyan ember, akinek meghall-gattad a történetét? (Neel szerint, ha igazán figyelmesen meghallgatod egy másik ember történetét, többé már nem tudsz ártani neki.)

Az eseményeket, a drámajáték szövetét leírni ezúttal nincs módom. Néhány kiemelkedő pillanat – a folyó, aho-gyan az ellentétek megjelenített örvénye hullámszik, csupa sodrás, csupa alattomos lendület, csupa hamis elnyugvás. Vagy egy szoborjáték, amikor a két harcos a harc után szemben áll egymással a folyónál, pillanatnyi pihenőben. Történetesen úgy esett, hogy én voltam az egyik, Jonothan a másik. Ahogy a szemembe nézett, már attól „igazi” har-cos lettem, noha semmi más nem történt. Csak álltunk ott percekig, elhangzott néhány töredezett szó is, egy párbe-széd foszlányai – és zúgott közöttünk a folyó.

Később, „képes” szituációban az egyik harcost szem-besítette mintegy a másik gondolataival – várandós, majd babáját ringató kedvesének képével. Azzal, akit otthon hagyott, aki visszavárja. A döfés pillanatát megállítva a szembenállók a másik szemében, a másik szemével látják egyszercsak ezeket a képeket. És mindenféle manipuláció nélkül lehanyatlik a kéz.

Találkozás 3.

Reklámszöveg egy esküvőről – hogyan szervezzük töké-letessé életünk nagy napját? Fátylak, ruhák, koszorúk, party-szervíz... ügyeljünk a leendő anyósra és némely

³ Az élménybeszámoló után – következő számunkban – elemző írást is szeretnénk közölni Jonothan Neelands kurzusáról. (A szerk.)

nagynénire. Fényképek a kirakatban, mosolygó párok. Majd snitt; újsághirdetés: „esküvői ruha, jegygyűrű eladó”.

Jonothan a történetben a folyamat érdekli, hogy hogyan is jutunk el a nagy happy-ségtől az end-ig. Megmutatta a gyakorlatok során, hogy a problémák sokszor ott rejtőznek a mosolyok, gesztusok mögött már az esküvői képeken is. Több szempontból hallunk történeteket – így tanulják meg a játékban részt vevők, hogy minden történetnek legalább két oldala van. A párhuzamosan futó narrációk jellemeket bontanak ki – mindenkinek megjelenik a nyilvánosság felé és a magánéletben használt arca is.

A nap folyamán az alkalmazkodás, a drámai szituációk kibontása kap hangsúlyt. És persze megint sok játék...

Találkozás 4.

Ez a találkozás dominánsan elméleti jellegű. Jonathan sokat beszél, arról is, hogy milyen színházat szeret – az úgynevezett „brechti” áll hozzá közelebb, a „változtatós”, ugyanakkor a csoportját sztanyiszlavszkiji módszerek alapján igazgatja. A jó színházban a kétféle módszer együttesen hozza meg a gyümölcsöt. A dráma koherenciáját viszont a tisztán kijelölt cél adja.

Mi is a különbség a szerepet játszó gyerek és a színész között? A színész tudja, hogy mi mozgatja a figurát, a gyerek nem – ezért kell vele fordítottan, időrendben ugrolva játszani drámát. A tetőpont után nézni meg a kezdeteket, majd aztán a jövőt stb.

A gyerek ugyanis nem felépíti a figurát, hanem játssza, általában a konfliktusból kiindulva. Először olyan helyzeteket kell a gyerekeknek átélniük, amelyeket ismernek, ismerhetnek, akkor is ha színdarabról, akkor is, ha drámáról van szó, amit esetleg ők „írnak”.

A dráma jó módszer arra, hogy színházat tanítsunk, de a színház jó arra, hogy a drámát segítse; a szemléletmód, ami a kettőt együtt jellemzi, az számít igazán, és az, hogy mi a tanítás célja.

Szó esik itt arról is, hogy miként tervezzünk drámát, magyarul hogyan építsük fel a dráma mint tantárgy tervét. Kicsit bonyolult áttételek – most először érződik, hogy zavar a fordítás –, aztán nagyon egyszerűnek látszik minden. (Valószínű, hogy valamely résztvevő majd komolyan átülteti a Jonothantól kapott alapot.) Engem a történetek vonzanak, Jonothan történetei, és a belőlük létrejövő játék.

„A zsúr” kerül ma terítékre... jókedvű gyerekzsivaj odabenn – magányos, kizárt fiú, szeretetből kissé megnyomorítva, kívül. Mi a kívülállás oka, a kívülre kerülés folyamata, hol és meddig kegyetlen a gyermek, hogyan és miért kegyetlen a felnőtt? Sok-sok kérdés fogalmazódik meg, a fajgyűlölettől a másságig. A drámából megtudhatjuk, hogy milyen emberek vagyunk. S ami csodálatos, ahogyan Jonothan is megjegyzi: Peter, a fiú, két órával ezelőtt még nem létezett, egyikünk sem tudott róla, ennyi idő elteltével azonban úgy beszélünk róla, a problémáiról, az életéről, mintha valóságos hús-vér személy lenne. Ez is a dráma csodája.

(És Neel megint elbűvölő, amikor szerepbe lép.)

Találkozás 5.

Az utolsó(?). Összegzés. Komoly beszélgetések, miért és hogyan is kéne ezt csinálni. Közösségi műfaj, ahol bármi,

ami történik a közösségben és a közösségért történik, s mindeközben a gyerek tapasztalata a lényeg. A tapasztalat elvész, ha csak beszélünk róla.

„Ott kellett volna lenned!” – csak így lehet elmesélni az élményt.

Mottónak ez az utolsó mondat is jó lenne. De még sok minden kívánczozna ide.

A komoly beszélgetést követi az ünnepibb, a búcsú. Elkészül az „Aranykapu” – (Rozika néni és Józsa Kata vezényletével) – a pünkösdi király (ezúttal Neel) átvonul alatta, szól a dal (jó dolog, hogy ilyen szépen tudunk még együtt énekelni, Jonathan meg is jegyzi, hogy bezzeg náluk ilyesmi nem jönne össze...) – aztán hervadozni kezdenek a koszorúk. Címcserék, gyors fotók... (Gabnai Kati elszaladt és gyorsan elő is hívatta, hogy elvihessük magunkkal)... aztán vége.

Ami még hátravan: ezt a pár napot rendbeszedni, összegezni, beépíteni a munkába a hozadékát. Élménynek bizonyosan megmarad.

Villám-interjú Jonathan Neelands-szel

– 20 éve foglalkozik drámával, meg lehetne fogalmazni az ön ars poeticáját?

– Nagyon egyszerű ez. A dráma szerepe az életünkben, hogy felfedezzük, hogy kik vagyunk és kikké válhatunk. Az emberi lélek és az emberi helyzetek felismerése, felfedezése, illetve felismertetése és felfedeztetése a feladatom – a színház hagyománya is erre tanít.

– Mit jelent a dráma színházzal való szorosabb kapcsolata?

– Amikor a hagyományos színházról beszélünk, a modern színházra gondolunk. Ám nem olyan régen volt, hogy a színház elvált a valóságos közösségi élménytől és felvonult a színpadra. Sok helyütt még ma is olyan szerves része az életnek a színház, mint az, hogy bevásárolunk... A hozzáállás azonban kétélű, a drámát és a színházat azonban mindenképpen közelíteni kell egymáshoz.

– Voltak-e megtartó élményei a drámatanári pályán?

– Attól kezdve, hogy megismertem, mindig ezt akartam csinálni, és soha nem akartam még abbahagyni ezt a tevékenységet. Élményem pedig rengeteg volt.

– Sokfelé, sokféle emberrel dolgozott már. Különbözött-e valamilyen tőlük a mi csoportunk?

– Minden csoport más. Akik bejönnek az első napon, azok azonban már nem azok, akik elmennek az utolsón. Az együtt dolgozás sokkal mélyebb és emberibb kapcsolatot teremt, mintha csak találkoznánk. Így volt ez most is. Ami pedig azt illeti, én örülök, hogy nem turistaként ismertem meg Magyarországot, egy kultúrát, hanem emberekhez kötődően, akiknek történeteik vannak. Ez az én kiváltságom, történeteket viszek magammal. A harcosok, akikről a második napon játszottunk, az lesz az én „budapesti drámám”. Ahogyan ott a két harcos szemben állt egymással, egyszer csak azt éreztem, hogy valóban ott állok a magas hegyek között, egy falu áll a hátam mögött, és zúg előttünk a folyó. A csoporttal való munkában pedig volt egy váratlan és meglepő élményem, az „örvényes tánc” – szintén a „harcosokban”, az döbbenetes volt, és egyáltalán nem számítottam rá, hogy ilyen variációkat ad majd ki, emóciókban, mozgásban egyaránt.